Arbejde, kreativitet og madlavning i børnehøjde

Af Kirstine Enggaard, leder af Stjernedalen i Lyngby

Der er mange fysiske behov omkring mindre børn. Vådt tøj skal skiftes, hudafskrabninger plejes, snotnæser fanges, og sult mættes, også den psykiske. Hverdagen er travl, så hvordan kommer vi derhen som pædagoger, hvor vi overhovedet får ro til at lave noget i sammenhængende tid? Noget børn kan være med til og efterligne og som kan inspirere deres leg. Det være sig meningsfuldt hverdagsarbejde, som madlavning, havearbejde og reparationer, eller decideret kreativ og legende udfoldelse. For den side af tilværelsen er det også vigtigt, at vi finder tid og plads til.
Vi kan ikke give en præcis opskrift, men fortælle om nogle af de "ingredienser", som vi finder vigtige, samt dele vore erfaringer omkring, hvordan man organiserer sig, så de voksne finder denne ro til at lave noget i sammenhæng. Og ikke mindst komme ind på, hvordan det påvirker børnene, at vi voksne er aktive og laver noget børnene kan efterligne og være med til.

En rolig og hjertevarm start gi`r legen fart

Før de voksnes arbejde og børnenes gode leg kan komme rigtigt i gang, må der fra morgenstunden etableres en god kontakt med hvert enkelt barn. Børnene bør være mætte hjemmefra på mad, søvn og kontakt med forældrene. Derefter skal de tages godt imod af de voksne i institutionen og føle sig set, mødt og hilst velkomne. Nogle kan have brug for et ekstra stort kram eller hjælp til at vinke farvel. Vi må være vågne for, hvad de enkelte børn kan behøve for at få en god start på dagen. Mange børn knytter an til de voksne i institutionen ved at være tæt på og lave noget sammen med dem. Det kan være at skære frugt eller smøre brød, fodre kaniner, røre dej til boller, hjælpe med at kløve brænde eller rive blade. Nogle børn hjælper og efterligner os voksne direkte fysisk og er med i vores morgenarbejde. Andre sidder roligt og tegner i den trygge stemning af munter foretagsomhed. Efterhånden lander de fleste børn og bliver klar til at lege.
Når vi taler om en god start på dagen, er det enormt betydningsfuldt og ofte helt undervurderet, at børn behøver stunder af stilhed og ro, både hjemme og i børnehaven, uden stimulering, uden skærm, uden konstant social interaktion med søskende eller kammerater. Det er de voksnes ansvar at skabe og værne om disse stille stunder, hvor børnene har lov bare at være, og hvor noget kan få lov at vokse frem indefra. Hjælper vi børnene til ro, så bliver der også flere rolige stunder til os selv, fx til at lave noget i sammenhængende tid.

De voksne skal "fylde"

Det er vores erfaring, at vi voksne må bestræbe os på at fylde såvel inde- som uderummet ud på flere niveauer. Måske har vi en aktivitet i gang, som børnene kan opleve og deltage i, men vi må også "fylde" med opmærksomt nærvær og engagement. Hvad enten vi samler smukke blade, betragter et egern på nøddejagt, fejer, river, laver mad eller snitter – så må vi på samme tid både være fordybet i arbejdet, "fylde" med vores indre ro og samtidig være nærværende hos børnene. Så kan der ske noget forunderligt med børnene og deres leg.
Børnene spejler nemlig i legen det, som vi voksne fylder rummet med, og legen bliver oftest god, tryg og intens, når vi er omkring og arbejder på denne måde. Mange børn bliver mere rolige i sig selv, går ind og ud af små og store lege, er allermest i sig selv, men samtidig i kontakt med de andre børn. De voksne er omdrejningspunktet for børnene og deres hjemmebase.
Er de voksne på den anden side ikke rigtigt til stede, men mere eller mindre fraværende fysisk og psykisk – måske for langt inde i deres projekter, eller optaget af besøg, voksensnak, telefonopkald, etc., så påvirker det ikke sjældent børnenes leg, som kan blive urolig og ukoncentreret. Der kommer flere konflikter, "skarnsstreger" og "sultne", klynkende børn.

Inddragelse

Der er næsten ikke det arbejde i hus og have, som børn ikke kan tages med i, som de kan efterligne og gives små ansvar for. Børn i alle aldre elsker at hjælpe, de lærer en hel masse og vokser af at opleve sig som betydningsfulde for fællesskabet. Mange børnehavebørn bliver rolige, engagerede og skabende ved at få ansvarsopgaver, gerne på grænsen til det, de aldrig har prøvet før: Det kan være at hente æg i køleskabet og slå dem ud med

lidt hjælp, lave æblemos, bære ting til opvask, gøre orden i bestikskuffen, gå til komposten med madrester, fodre fugle, høns og kaniner. Det kan være at hugge brænde, bygge bålet op og tænde det. At overraske de andre med havregrynskugler til eftermiddagsmad. Der er UTALLIGE muligheder. Børn hungrer efter at få ansvar, hjælpe, bruge sig selv, blive udfordret og gøre nytte, og man kan blive meget forundret over, hvad de dog kan klare på egen hånd, når de får lov. Netop dette at inddrage børnene kan frigive overskud og mulighed til os voksne for at få vore projekter udført, selvom det lyder paradoksalt. Vi behøver ikke at vente på en rolig stund. Selve arbejdsprocessen skaber ro, når børnene inddrages i arbejdet.

Husk værktøj og redskaber til børnene

Sørg for rigeligt med smøreknive, smørebrædder, grøntsagsbørster og skrælleknive, så alle børn, der ønsker det, kan være med i børnehøjde. Sørg for svampe eller børster, når bordene skal skrubbes. Koste, skovle, løvriver og trillebøre i stort tal i haven. Få så meget arbejde som muligt ned fra de høje køkkenborde, medmindre børnene kan sidde deroppe eller stå på skamler ved siden af. Der er selvfølgelig ting, som børn ikke direkte kan være med til, fx præcisionsarbejde, hvor der skal arbejdes med boremaskine eller symaskine. Men selv der kan de bidrage, se på, række og holde.

"Genopfrisk den skaberkraft, som du engang selv har haft"

Det er vores erfaring, at børnene har

stor glæde af, at vi voksne forsøger at finde barnet i os selv. At vi mærker efter, hvad vi har lyst til at lave, hvad der kunne give os ny energi. Det kan være at gå ud i haven eller skoven med et åbent, nysgerrigt og undrende sind og lade os inspirere af årstiden, vejret og det vi møder på vor vej, – eller det kan være at have en idé på forhånd, som vi har lyst til at afprøve. Måske noget vi husker var sjovt, da vi var børn. Et er sikkert: denne indre gejst og gnist i os voksne, er noget som børnene efterligner. Nogle kommer måske hen og er med til at lave det, vi gør, – men det vi først og fremmest kan opleve er, at vores glæde og begejstring ved at skabe og lege, kan give ro, glæde og inspiration til børnenes leg og egen skaben.

De voksnes "cirkeldans"

Nu er der jo som regel altid børn i børnegruppen, som har særlige behov og brug for særlig bevågenhed. Det er vigtigt, at ikke alle de voksne er fordybet i kreative projekter samtidig. Vi plejer at organisere os eller "danse" i cirkler således, at der er en eller to voksne, som laver en aktivitet, fx madlavning eller snitning med et eller flere børn – og omkring kredser så de øvrige medarbejdere i større cirkler. Én tager sig af børns behov for hjælp fx med toiletbesøg eller tøj, en anden er måske i gang med at rive eller feje og har den større børneflok i sin bevidsthed. De forskellige funktioner skal gå på skift. Og aktiviteterne afstemmes efter børnegruppen og personalegruppen, fx efter hvordan normeringen er, hvordan overskuddet er, og efter hvad der giver den enkelte voksne energi.
Børnenes deltagelse i de voksnes arbejde er frivillig. Nogle er for en stund med til fx at skrælle grøntsager. Så sker det, at de får inspiration til en god leg, og forlader madlavningen. Da er det vigtigt, at der er voksne, som har opmærksomhed i vidvinkel på de børn, som forlader en aktivitet og går ud i legen igen. De andre voksne, som er mere fordybet i aktiviteter, behøver da ikke at forlade deres arbejde. På den måde må de voksnes samarbejde også være en "dans".

Muligheder frem for begrænsninger

Der er gode vilkår for legen og den kreative udfoldelse, hvis fokus holdes på muligheder frem for begrænsninger, på begejstring frem for bekymring. Det er befordrende med en stemning af, at her kan ting lade sig gøre. Børn har brug for rum og omgivelser, hvor det er tilladt at skabe, rode, snavse til og komme ind i et kreativt og legende flow. Tider og rum, hvor der er plads til spontanitet. Der ligger en stor værdi i, at børn går hjem snavsede af engagement og udendørs foretagsomhed.

Husk at tage en pause!

Vi er ikke bare forbilleder for børnene, når vi er i gang. Når alle disse aktiviteter med børn i naturen er nævnt, så er det samtidig meget væsentligt, at vi voksne er efterlignelsesværdige, når det gælder at hvile, tage pauser, trække vejret, undre os, være nysgerrige på livet og glæde os over alt det smukke i naturen og i hinanden. Blot VÆRE, sidde og nyde en kop te eller måske sige: "Lige nu skal jeg ikke finde på noget. Bare være og tegne med den her pind i jorden". Vi er i dag meget fokuserede på at være i gang hele tiden, producere og præstere – vi skal blive meget bedre til og mere bevidste om "det stille liv" og være forbilleder for børnene på den måde også.

Sanselighed og jordnær madlavning
Et frådseri i gode sanselige oplevelser i naturen, haven og hjemmet skal være et bærende element, når det gælder børn i vuggestue- og børnehavealderen. Det giver dem så meget og gør en stor forskel. Tørre forklaringer eller oplevelser af fx naturen gennem bøger og skærme har ikke samme muligheder. Hvis vi skal have tændt for sanserne, skal det være ægte natur, ægte mad, vand, mudder, ild osv., som vi omgiver os med. Ægte oplevelser er dem, vi selv er en del af, og som vi ikke er i tvivl om. De lagrer sig i hukommelsen, så de senere kan bruges som pejlemærker i livet.

Der har i de seneste år været stort fokus på hjerneaktivitet, læring og forståelse med hovedet. Vi synes at have glemt noget basalt om kroppen og om den måde børn sanser og indtager verden på, og hvad det gør ved dem at få lov til det. De lærer tids nok at lære med hovedet og forstå intellektuelt.

Tag udendørs jordnær madlavning som eksempel. Åbn døren til køkkenet, lad duftene brede sig ud og børnene komme ind – eller flyt køkkenet ud på legepladsen. Tænd et bål, lav maden der og oplev, hvordan der med bålmad lægges op til et større nærvær og samvær omkring tilberedelse og indtagelse. Tanken er, at børnene skal følge processerne fra jord til bord, og at de får en dejlig oplevelse af at gøre noget godt og nødvendigt for fællesskabet, hvilket er med til at styrke selvværdsfølelsen. Den jordnære madlavning giver også en stemning af at være i nuet, som man sjældent mærker i den moderne stressede verden.

Madlavningen munder ud i måltidet der på forunderlig vis er det tidspunkt, hvor vi på tværs af alle aldre har en fælles sanselig oplevelse, som samtidig er nødvendig for vores overlevelse.
Vi kan få stillet både den fysiske og psykiske sult, når vi samles til måltiderne. Den fysiske sult skal vi nok få stillet her i landet, men den psykiske sult kan det desværre knibe med. At lave mad sammen med børnene kan med alle disse oplevelser af fællesskab og sanselighed i høj grad være med til at stille også den psykiske sult.
God appetit på de gode naturoplevelser sammen, de gode måltider og på livet!